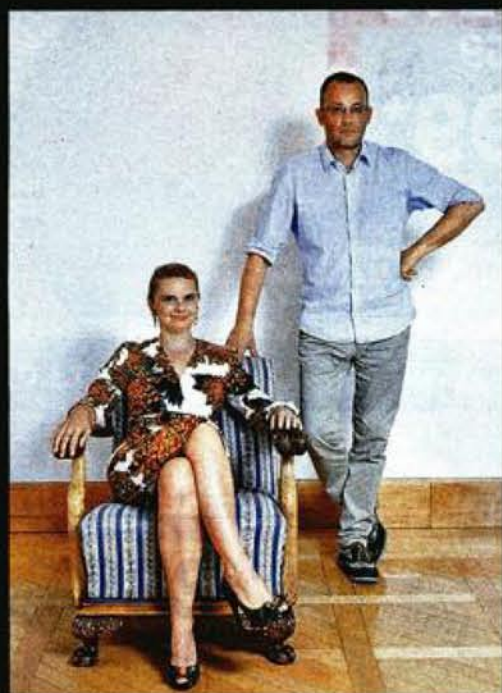

HASANBEGOVIĆ:

Tehnički ministar kulture i povjesničar Zlatko Hasanbegović (43), koji je zbog svojih izrazito desnih stavova bio najnapadaniji član Vlade s Tihomirom Oreškovićem na čelu, u velikoj ispovijesti za Nedjeljni govori i kako ga je i zašto Tomislav Karamarko prije godinu dana uvjerio da uđe u politiku i stranku čiji je danas jedan od najpopularnijih članova

JA I DANAS POŠTUJEM KARAMARKA

Najavio je zaokret od stranačke bezidejnosti, no iako je izostala intelektualna artikulacija te nove paradigme prihvaćeno je moje stajalište o važnosti Ministarstva kulture za društvenu katarzu

Razgovara Milana Vuković Runjić
Snima Boris Kovačev/
Hanza Media

O

d samoga početka najnotorniji hrvatski ministar, koji je posve "zasjenio" sve probleme najkratkotrajnijeg hrvatskog ministra, Zlatko Hasanbegović samozatajan je, pristojan i odmjerjen čovjek, kako u nastupima tako i u konverzaciji. Povjesnička struka odredila ga je utoliko što se ne razbacuje riječima i što se usuduje o raznim neuralgičnim točkama naše novije povijesti imati svoje mišljenje.

Ministarsku dužnost počeo je razapet zbog svojih povjesničarskih stavova, a sada u ozračju kraja mandata i priprema za predizbornu kampanju, u žurbi, prekidani bezbrojnim telefonskim pozivima i posjetima, razgovaramo u zgradi Ministarstva o temama izvan uskog pojma kulturne politike i njegovih ministarskih poteza i (ne) ostvarenih planova, o svojevrsnom sažetku povijesnih dvojbi koje će, nema sumnje, i dalje opterećivati hrvatsku politiku sve dok se za njih ne pronađe odgovarajuće rješenje.

■ U čemu je problem i zašto se koplja toliko lome oko pojma "antifašizam"? Sigurna sam da postoje antifasisti kojima se divite, baš kao i pripadnici partizanskog pokreta kojima ne osporavate veličinu.

— Poštovao sam i poštujem, posebice zbog konformističkog, kalkulantskog i merkantilnog duha našeg vremena, svakog onog koji je bio spreman podnijeti žrtvu za ideju koju je zastupao i u koju je vjerovao. Oko pojma "antifašizma" lome se koplja iz dva temeljna razloga. Prvo, jer je riječ o višeznačnom fenomenu i po genezi nastanka imena i njegova izvornog korištenja u svjetskoj politici nakon Staljin-kominternovskog taktičkog zaokreta sredinom tridesetih godina 20. stoljeća, kao i po različitim i međusobno isključujućim povijesnim uopličenjima i akterima od Churchilla i de Gaullea, do Tita, Staljina i Pol Pota, od generala Pattona i feldmaršala Montgomeryja, do Doke Jovančića, Aleksandra Rankovića, Mike Spiljka ili Milana Baste. Drugo, riječ je o hrvatskim, i ne samo hrvatskim, traumatičnim povijesnim iskustvima s jugoslavenskim komunističkim antifašizmom, kao jedinim oblikom antifašizma s kojim smo se susretali i koji je oblikovao naše živote kroz gotovo pola stoljeća. Gledano kronološki, početna toljaga za pokušaj moje ljudske, intelektualne i političke egzekucije bilo je inkriminiranje dosjetke za kojom sam posegnuo u jednoj televizijskoj emisiji na HRT-u od prije godinu i više dana. Tada sam u kontekstu društvene rasprave koju vodimo iznova svake godine u vrijeme naših svibanjsko-lipanjskih "pobožnosti" rekao da je način na koji se ahistorijski koristi pojam "antifašizam" pretvoren u svojevrsnu floskulu, prazan okvir u koji svatko po svom ideološkom nahodjenju proizvoljno upisuje različite sadržaje. Sve ovo što govorim odavno je apsolvirano u ozbiljnim europskim politikama, historiografijama, političkim znanostima i sociologijama u kojima je ahistorijska dihotomija "fašizam-antifašizam" napuštena kao alatka za objašnjavanje zamršenih suvremenih društvenih fenomena i u kojima se različitim patologijama našeg vremena ne suprotstavlja fluidni "antifašizam" već, što god o njima mislili, liberalna demokracija, parlamentarni poredak, kršćanski humanizam, ili ako hoćete različiti alternativni društveni nacrti bez obzira dolazili s "ljevice" ili "desnice". Zato imamo

paradoks da u političkom rječniku suvremene američke, francuske ili britanske politike, zemalja koje su globalnoj pobjedi nad Hitlerom i Osovinom, uz dužno poštovanje, pridonijele malo više od Titovih partizana, riječ "antifašizam" govoro da ne postoji osim u subkulturi krajnje ljevice, dok je ona samo u Putinovoj Rusiji i zemljama sljednicama SFRJ jedna vrsta ideološke toljage.

■ Meni se čini da ste postali žrtvom svoga znanstveničkog povjesničarskog pristupa koji se ne očekuje od političara koji se služi dnevnopolitičkim govorom usmjerenim na nezamjeranje i neotvaranje tema što traže dublju elaboraciju. Kao da vas je oduvijek mnogo više mučio odnos iluzije naspram povijesnih činjenica.

- Sebe nikada nisam doživljavao kao žrtvu, ali ako već ustrajavate označiti ću se tek kolateralnom žrtvom intelektualne lijenosti ne samo hrvatskih političkih već i akademskih elita koje u nedostatku kritičke misli pribjegavaju pojednostavljenim crno-bijelim-klišejima i floskulama, ili političko-ideološkim franšizama koje su izgubile izvorno značenje i u sredinama u kojima su nastale: "dobro-zlo", "fašizam-antifašizam", "ustaše", "četnici", "orjunaši", "ognjištari", "dinarci", "urbano-ruralno", "desno-lijevo-centralno", "demokršćanstvo", "socijaldemokracija" ... U takvom ozračju od političara se očekuje da idu niz dlaku, odgovaraju pojednostavljeno s "da" ili "ne" i zapravo nemaju jasan stav o bilo čemu i ne otvaraju nepotrebne kontroverze. Treba se svima svidjeti, od svih biti voljen, imati dobar tzv. rejting na ovim ili onim "barometrima" i ostaviti dobar dojam kako bi se dobio ili ne izgubio pokoji "lajk" ili glas više. U politici kao i u životu ne možete se svima svidjeti i ne mogu vas svi voljeti. Oni koji su opće objubljeni zapravo nemaju stava, nitko ih se ne pridojava i konačnici ih nitko istinski ne poštuje.

■ Isto tako, svjesni ste da je današnji svijet sagrađen na tekovinama antifašizma, pa se čini da ulazite u sukob s vjertrenjačama. Ili možda ne mislite tako?

- U međuvremenu, u cijeljoj halabuci oko svojih stavova i interpretacija dobio sam svojevrstu zadovoljstvinu s dva neočekivana mjesta. Prvo je Slavko Goldstein koji je u jednom novinskom intervjuu u vezi s mojim djelovanjem ustanovio kako je "antifašizam" u osnovi bio tehnički ratni savez raznorodnih aktera protiv zajedničkog neprijatelja, a da mi danas pod tim mislimo na "ljudska prava, slobodu i toleranciju" i da zapravo drži da je pojam "antifašizam" postao neodgovarajućim i da ga više uopće ne bi trebalo koristiti u ovom našem vremenu. Na to mogu samo reći da potpisujem. Nedavno se u jednom tjedniku koji se u proteklih pola godine specijalizirao za denunciranje moga djelovanja i demonizaciju moje osobe pojavio zanimljiv intervju s francuskom filozofkinjom Rene Fregossi, tek jednom od figura iz galerije francuskih intelektualaca koji su prošli idejnu metamorfozu od šezdesetosmaške ljevice i feminizma do suvremenog "neokonzervativizma". Ukratko, uvažena francuska filozofkinja moj je, kako je rekla, "diskurs", o kojem je nešto načula iz treće ruke od prvorazrednih hrvatskih historioografa poznatih i kao "Kulturnjaci 2016.", i u koji je zbog jezične barijere upućena kao i ja u društvene pri-

Hasanbegović s godinu dana (krug); prije neki dan u Islamskom centru na obilježavanju ramazanskog Bajrama (desno)

S ministrom Nadom Šikić i svojom zamjenicom u ministarstvu kulture Anom Lederer u kinu (lijevo); s Jakovom Sedlarom i Slavkom Goldsteinom (desno)

like u Francuskoj Gijani, označila "tendencioznim" i "intelektualnim terorizmom". Zatim je, kao da mi čita misli, naširoko objašnjavala da se "antifašizam transformirao u dogmatizam", kako su "koncepti ambivalentni", kako treba imati "sposobnost kritičke prosudbe" te na kraju da je antifašizam ni manje ni više, citiram, "floskula", jer "proglasiti sve fašistima upravo sprječava stvarno razumijevanje fašizma". Hvala joj na tome, to mi je bio melem na ranu.

■ Osuduje vas se za opasni i otrovni revizionizam, koji pojačava duboke podjele među Hrvatima, koje kao da su od početka ove godine postale još dublje. S druge strane, govori se da povijest treba prepustiti povjesničarima. Dakle - vama?

- Povijest, naravno, treba prepustiti povjesničarima, no bojim se da je tek riječ o političkoj dosjetici jer u našem slučaju nije riječ o pitanju odnosa prema prošlosti već zapravo sadašnjosti i budućnosti i društvenim i političko-nacionalnim vrijednostima na kojima treba graditi suvremenu hrvatsku državu. U Hrvatskoj je od prijelomne 1990. iz različitih razloga izostalo suočavanje s baštinom i posljednjima jugoslavenskom komunizma, pa ako hoćete i istinsko suočavanje s kompleksom NDH i Ustaškog pokreta i njegovih zločina, osim kroz polustoljetnu redukcionističku i u osnovi protuhrvatsku i protudemokratsku jugoslavensku komunističku optiku. Prošlost se devedesetih pokušala svladati palijativnom sinkretičkom pomirbenom formulom koja je imala uporište u potrebi istinske nacionalne kohezije u ratu koji je išao za likvidacijom hrvatske države kao takve bez obzira bili joj na čelu bivši partizanski generali i preobraćeni ili "ustaški" emigranti. Činjenica da o ovome i da-

nas govorimo i da se i dalje oko toga ozbiljno polariziramo govori da je taj model potrošen, prevladan, te da ga moramo zamijeniti novim minimalnim suglasjem. Zato je to manje historiografsko, a više prvorazredno vrijednosno i političko pitanje. O tome sam govorio u različitim istupima proteklih deset godina, kada naravno nisam bio pod reflektorima kao danas. Zato i sada kao papiga mogu ponoviti jedno te isto što sam govorio i ranije, prepisati temeljno stajalište.

■ A kako glasi to vaše "temeljno stajalište"?

- Uporni pokušaji da se propala jugoslavenska komunistička baština pod krinkom apokrifnog antifašizma ugradi u temelje moderne hrvatske države, osim što počiva na notornom "revizionizmu" koji se pripisuje drugima i falsificiranju povijesnih činjenica, za posljedicu ima izazivanje opasnih ideoloških podjela koje razdiru hrvatsko društvo i opterećuju politički život u trenutku kada se traže putovi za prevladavanje ozbiljnih suvremenih društvenih, moralnih i egzistencijalnih problema. Povijest se ne može promijeniti niti se može orvelovski dekretirati jedan za sve obvezujući pogled. Drugi svjetski rat je u hrvatskom povijesnom kontekstu, i ne samo hrvatskom, bio i ideološko-građanski rat u kojem su se Hrvati međusobno ubijali za ciljeve koji njihovi potomci počesto i dalje smatraju ispravnim i moralno opravdanim. Međusobno suprotstavljena obiteljska sjećanja i iskustva je nemoguće pomiriti i ona će se do vijeka, transgeneracijski, na različite načine, među ostalim, prenositi i u suvremeni političko-stranački život.

■ Što je onda rješenje?

- Doslovno bih ponovio svoju misao koju sam izrekao prije godinu dana u potpuno drugom povjesničarskom svojstvu, a koja se kao kuriozum našla u saborskoj oporbnoj interpelaciji protiv moga ministarskog djelovanja, koja je označena kao moj "magnum crimen, a zbog raspuštanja Sabora nikada se nije našla na dnevnom redu. Preduvjet za društveno i nacionalno stanje lišeno zloduha prošlosti jest odlučno uklanjanje iz državnih temelja, ustavnog teksta, kalendara državnih blagdana i imena ulica i trgova svih tragova stanja građanskoga rata i ideološkog naslijeđa koje je prethodilo 30. svibnja 1990. To ne znači da je povijest počela 1990. ili da želim zanijekati notornu činjenicu da je Republika Hrvatska pravni sljednik NR/SR Hrvatske kao dijelova FNRJ/SFRJ. Samo moderna hrvatska država rasterećena svih za bluda iz prošlosti te utemeljena isključivo na nacionalnoj volji našeg naraštaja, demokratskim vrednotama i obrambenom i oslobodilačkom ratu 1990. - 1995., kao jedinog istinskoj hrvatskoj ratnoj pobjedi u 20. stoljeću, jamstvo je društvenog mira, nacionalne kohezije i konačnoga simboličnog završetka Drugoga svjetskog rata. U takvom ozračju, koje još našalost nismo dostigli, država bi lišena formalnog sljedništva s bilo kojom baštinom prošlosti prije 30. svibnja 1990., trebala obilježiti sva grobišta i odati dostojnu počast svim žrtvama Drugoga svjetskog rata i poraća, bez obzira na narodnost, vjeru i ideološko usmjerenje.

■ Prilično je jasno da niste imali ambicije zavladati HDZ-om, bez obzira na iznimnu popularnost u toj stranci. Kako vidite njezinu neposrednu budućnost? Koga krivite za njezinu neposrednu prošlost? Kakvo je vaše

"Nikada se nisam doživljavao žrtvom, mogu se označiti tek kolateralnom žrtvom intelektualne lijenosti ne samo političkih već i akademskih elita koje u nedostatku kritičke misli pribjegavaju pojednostavljenim crno-bijelim klišejima i floskulama, ili političko-ideološkim franšizama koje su izgubile izvorno značenje i u sredinama u kojima su nastale"

mišljenje o Mostu?

- O svome političko-stranačkom držanju u kontekstu tekućih događaja u HDZ-u prije koji dan sam dao širu izjavu iz koje svatko može jasno pročitati moje poglede i na okolnosti koje su dovele do suicidalnog "preslagivanja" i samoraspustanja Vlade i saborske većine. U politici i stranci sam se našao prije godinu dana, zašto to ne reći, jer je upravo Tomislav Karamarko, i zato sam ga poštovao i poštuju, najavio zaokret od stranačke bezidejnosti u smjeru koji je u osnovi podudaran s mojim političko-nacionalnim stajalištima. Bez obzira na to što se ostalo na općenitij frazeologiji i što je izostala jasna intelektualna artikulacija te "nove paradigme" i načina kako do nje stići, prihvaćeno je moje stajalište o važnosti Ministarstva kulture za svojevrstnu društvenu katarzu, ukidanje kulturnih monopola i kljentalističkih odnosa i konačno svladavanje prošlosti i otvaranje prostora za istinsku slobodu i kulturni pluralizam u budućnosti. Za razliku od mnogih, dogovor s Mostom nikada nisam doživljavao kao nametnuto i iznudeno rješenje, već kao dugoročni strateški savez dviju u osnovi svjetonazorski podudarnih stranačkih

formacija. Alternativa tome bila je ili protudemokratska, trgovačka i status quo "protulustracijska" tzv. velika koalicija ili povratak na vlast pseudoljevice s kobnim društvenim posljedicama i produbljivanjem ideoloških podjela. Ove se notorne političke činjenice nisu promijenile ni u trenutku kada razgovaramo i neće se promijeniti ni nakon izbora.

■ Kada ste se, bez obzira na prosvjednike, uselili u zgradu Ministarstva kulture, kakvo ste stanje tamo zatekli i što ste odlučili poduzeti?

- Velik broj onih koji su se našli među kolovodama tzv. prosvjeda tvrdili su da je moja predšasnica u Ministarstvu iza sebe ostavila potop i kako je njezina politika iza sebe ostavila pustoš. U tome sam se s njima mogao i složiti, u što sam se i sam mogao uvjeriti. Ministarstvo je bilo devastirano, a kulturna politika svedena na loša kadrovanja, uske hobističke i kljentalističke interese ili ideološki i teorijski egzibicionizam posebice u izradama bezvotnih kulturnih i medijskih strategija. To se naravno ne odnosi na velik broj vrijednih i poslu predanih službenika i stručnjaka koji i nisu mogli raditi svoj posao jer nije bilo kulturne politike u funkciji. Hrvatska kultura je u osnovi institucionalna i traži svoj zdravlegislativni okvir koji je ili pregazilo vrijeme ili ako se radilo na donošenju zakonskih inicijativa, poput one muzejske, u pravilu se išlo u korist parcijalnih interesa, a protiv volje struke. Arhivska djelatnost, jedna od ključnih i zanemarenih resornih nadležnosti, prepuštena je urušavanju i potpunoj nebrizi. O škandalima, sukobima interesa, trošenju i podizanju novaca s kreditnih kartica, a što je sada premet pravosudnih istraga, ne treba ni govoriti ili podsjećati, a to zanimljivo sada više nitko ne spominje. Svakom je jasno da su proračunska izdvajanja za kulturu nedostatna - u posljednjih desetak godina gotovo su se prepolovila. Porast proračunskih sredstava je samorazumljiv imperativ i o tome ne treba demagoški licitirati jer ovisi i o ukupnom gospodarskom stanju. Posljednja sam osoba koja bi zagovarala komercijalizaciju hrvatske kulture i prihvaćanje anglosaksonskih modela potpuno stranih europskoj kontinentalnoj tradiciji, ali i mom shvaćanju identitetske pozadine kulturnog stvaranja. Uvijek sam jasno isticao da temeljni problem kulturne politike nisu nedostatna sredstva, već način njihova raspolaganja i trošenja. Nema ministra koji čarobnim štapićem mimo ukupnog stanja državne riznice može jednokratno povećati proračunska izdvajanja za kulturu.

■ Što je istina, a što iluzija među vodećim protagonistima hrvatskog kulturnog života, koji sebe smatraju "lijevo orijentiranim", "liberalnim" i "tolerantnim"? Nisu li mnogi od njih takve svoje stavove prilično dobro naplatili?

- O tome sam sve rekao, zbog toga sam razapet, demoniziran, denunciran i mogu se tek utješiti da nismo u 1945. kada se u ime ljubavi, tolerancije, slobode i bratstva, bacalo u kraške i ostale jame ili protutenkovske opkope. Naš naraštaj ima privilegiju života u ipak demokratskom društvu u kojem na sreću sve ostaje u okvirima verbalnog egzibicionizma i slobodnog izražavanja vlastitoga mišljenja, o čemu su naši preci u vrijeme jugoslavenskog komunizma mogli samo sanjati.■

"Za razliku od mnogih, dogovor s Mostom nikada nisam doživljavao kao nametnuto i iznudeno rješenje, već kao dugoročni strateški savez dviju u osnovi svjetonazorski podudarnih stranačkih formacija. Alternativa tome je bila ili protudemokratska, trgovačka tzv. velika koalicija ili povratak na vlast pseudoljevice s kobnim društvenim posljedicama i produbljivanjem ideoloških podjela"